

28.03.2024

Група № 26

Урок № 28

Тема уроку: «Засоби мовного вираження промови»

Мета уроку: повторити, систематизувати, закріпити, знання, уміння і навички учнів з теми; підвищити інтерес до предмета, активізувати діяльність учнів, стимулювати різні види спілкування; розвивати мовлення учнів, прагнення до збагачення словникового запасу учнів; виховувати толерантне ставлення, любов до рідної мови.

Матеріали до уроку:

1. Опрацюйте § 2-3 у базовому підручнику: *Українська мова (рівень стандарту): підручник для 11 кл. закл. загальн. середн. освіти/ Олександр Авраменко. – К.: Грамота, 2019. – 208 с.*

2. **Перегляньте відео до уроку на YouTube:**

https://www.youtube.com/watch?v=Isxye9La5lU&ab_channel

3. **Законспектуйте матеріал до уроку в робочому зошиті (ОСНОВНЕ):**

Промова — **це публічний виступ**, метою якого є висвітлення певної інформації та вплив на волю, почуття, розум слухачів логічною стрункістю тексту, емоційною насиченістю та аргументованістю мовця.

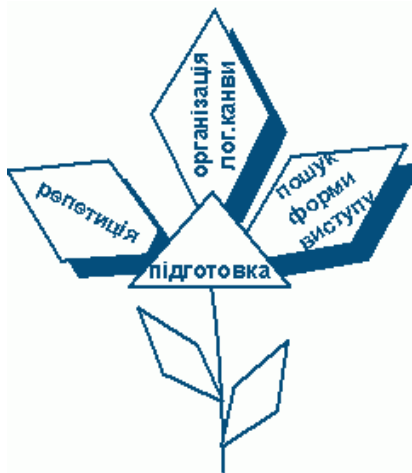
Промові як жанру публіцистичного стилю властиві такі ознаки:

- активне вживання суспільно-політичної, економічної, юридичної, культурно-освітньої лексики;
- наявність емоційно забарвлених слів, фігур, тропів, фразеологічних зворотів;
- використання окличних речень і риторичних запитань;
- широке використання речень із звертаннями, вставними та вставленими конструкціями;
- повтори;
- емоційний тон викладу.

Промову бажано побудувати за всіма правилами риторичної науки. В ораторській діяльності виділяють три основних етапи: ***докомунікативний, комунікативний і посткомунікативний.***

Розгляньте таблицю, визначте зміст роботи на кожному етапі підготовки промови.

Докомунікативний	Комунікативний	Посткомунікативний
1. Визначення теми і мети виступу	Проголошення промови	Аналіз промови
2. Оцінювання аудиторії (віковий склад, освітній рівень, соціальний статус) й обстановки	Відповіді на запитання, ведення полеміки	
3. Добір матеріалу (виписки, цитати)		
4. Систематизація матеріалу (план, тези, тематичні слова), створення тексту (вибір мовних засобів)		
5. Репетиція (обмірковування стилю поведінки та зовнішнього вигляду)		

Найчастіше у публічних виступах на суспільну тему вдаються до ораторського підстилю публіцистичного стилю.

Успіх публічного виступу залежить не тільки від його змісту, а й від того, яким стилем викладу ви користуєтеся.

Мова подібна до музичного інструмента, на якому треба навчатися грати. Усі ми говоримо рідною, в основному розмовною мовою, однак перед широким загалом треба говорити правильною літературною мовою. Висловлюватися треба чітко та недвозначно. Стель усного виступу має бути набагато простішим порівняно зі стилем письмової роботи.

Після викладу однієї думки зробіть коротку паузу. Під час виступу тримайте голову прямо і дивіться на слухачів, час від часу змінюючи напрям свого погляду, начебто спрямовуючи туди свої слова. Слухачі в усіх кутках зали тоді відчуватимуть, що ви звертаєтеся саме до них.

План виступу – це послідовність і взаємозв'язок тематичних частин виступу, що зафіксовано у вигляді переліку ключових понять або суджень. Неабияке значення для підготовки виступу має складання плану. Його треба після повного усвідомлення теми та ідеї виступу й опрацювання необхідної літератури.

План – найкоротший від записів, де висвітлено підтеми тексту. Щоб скласти простий план, необхідно вдумливо прочитати текст, з'ясувати його тему та головну думку (ідею), визначити підтеми, чітко й лаконічно їх сформулювати та записати у вигляді підпунктів.

Пункти плану – здебільшого складні словосполучення. Щоб скласти складний план тексту, підтеми тексту поділити ще на мікротеми та чітко їх сформулювати. Мікротеми тексту стануть підпунктами складного плану.

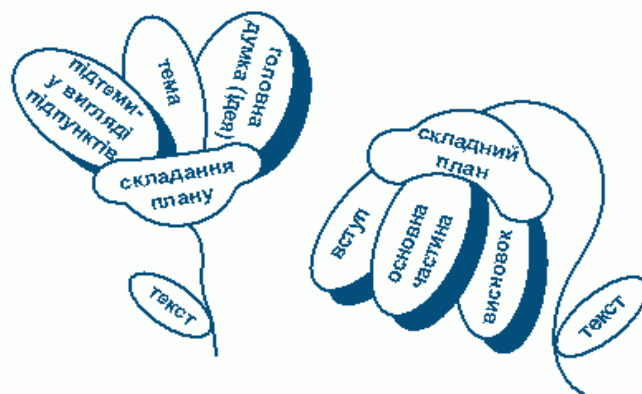
Звичайно, складний план має вступ, основну частину та заключну частину з висновками. План також може бути цитатний.

Вступ – початкова частина твору, яка передуює викладу його змісту.

Основна частина – ґрунтовна частина виступу. Де базується головна частина змісту.

Висновок (заключна частина) – остаточна думка щодо чогось, логічний підсумок, зроблений на основі спостережень, міркувань чи на підставі достатньої аргументації.

При виступі необхідно використовувати засоби мовного вираження.

Засоби мовного вираження

1.Метафора – з грецької «перенесення». Розкриття сутності одного предмета чи явища через особливості іншого.

Різновиди перенесень:

1. **Колір** (наприклад, білий сніг – білий світ)

Перше значення – пряме – білий сніг.

Друге – переносне, метафоричне – білий світ.

2. **Розмір** (наприклад, грудка землі – грудка суму)

3. **Форма** (рука хлопчика – рука долі)

4. **Функція** (палець людини – палець станка (деталь станка))

5. **Місцезнаходження** (дно моря – дно життя)

6. **Форма і функція** (хвіст ящірки – хвіст літака)

7. **Емоційне враження** (чорна земля – чорна душа)

Приклад:

«Серце нудьгує, і плаче воно» – проста дієслівна метафора, уособлення, метонімія.

«Коли усе в тумані життєвому загубиться» – подвійна метафора.

2. Метонімія з грецького «перейменування» — це слово, значення якого переноситься на найменування іншого предмета, пов'язаного з властивим для цього слова предметом за своєю природою.

Наприклад, такий вислів, як «весь театр аплодував», містить у собі метонімію, виражену словом «театр».

1. Читати Підмогильного – не сам твір, а його автор;

2. Я з'їв цілу тарілку – не сам предмет, а що в ньому вміщено;

3. Київ прокидається – не самі люди, а місто, в якому вони перебувають.

3. Синекдоха – різновид метонімії. Заміна назви цілого предмета назвою його частини.

1. Червона шапочка – на позначення всієї дівчинки – лише її головний убір;

2. Ноги моєї тут не буде – на позначення цілої людини – тільки частина її тіла;

3. Вчися шанувати копійку – на позначення всіх грошей – найменша частина грошей.

4. Уособлення або персоніфікація – це вид метафори, перенесення ознак особи на предмети, речі, явища, тваринний і рослинний світ.

В золотій смушевій шапці циган-вечір сходив з гір,

Ніс він ніченьці-циганці з срібла кований набір (О. Олесь).

5. Антитеза з грецької «**протиставлення**» — це стилістична фігура, яка утворюється зіставленням слів або словосполучень, протилежних за своїм змістом.

Наприклад:

„Думав, доля зустрінеться — спіткалося горе” *Т. Шевченко*.

6. Градація з латинської «поступове підвищення, посилення від крок, ступінь» — стилістична фігура, яка полягає у поступовому нагнітанні засобів художньої виразності задля підвищення чи пониження їхньої емоційно-сміислової значимості.

Яскравим прикладом висхідної градації можуть слугувати рядки з відомої “Казки про золоту рибку” О. С. Пушкіна:

*Не хочу бути чорною селянкою,
Хочу бути стовповою дворянкою;
Не хочу бути стовповою дворянкою,
А хочу бути вільною царицею;
Не хочу бути вільною царицею,
А хочу бути володаркою морською.*

Підвищення експресивності висловлювання, посилення виразності за допомогою клімаксу спостерігається у рядках А. П. Чехова: *Шляховик підскакує до нього і, піднявши вгору кулаки, готовий розтерзати, знищити, розчавити.*

Експресією посилення сенсу висловлювання мають ось ці рядки сучасного поета Луговського:

*Пісня про вітер,
Про вітер, взутий в солдатські гетри,
Про гетри, які йдуть дорогою війни.*

7.Повторення – це:

1. Дія за знач. **повторити, повторяти і повторитися, повторятися.** *Максим не може не бачити, з якою ретельністю Білецькі відшліфують кожен трюк, як він з кожним повторенням стає все ефектнішим .*

Він знаходить у них [доносах] повторення виразів і, дбаючи про стиль, починає придумувати інші фрази.

8.Порівняння — троп, який полягає у поясненні одного предмета через інший, подібний до нього, за допомогою компаративної зв'язки, тобто єднальних сполучників: як, мов, немов, наче, буцім, ніби та ін.

«Блукай та їж недолі хліб і вмри, як гордий флоренцієць, у вигнанні»

4. Виконайте **вправи 3, 7(1 - Б)** до § 2-3 з підручника О. Авраменка для 11 кл.

Фото виконаних завдань надсилати мені на електронну пошту

ledishade@ukr.net

У темі листа вкажіть ваше прізвище, номер групи та № уроку.

28.03.2024

Група № 26

Урок № 29

Тема уроку: «Троп як засіб мовного вираження»

Мета уроку: повторити, систематизувати, закріпити, знання, уміння і навички учнів з теми; підвищити інтерес до предмета, активізувати діяльність учнів, стимулювати різні види спілкування; розвивати мовлення учнів, прагнення до збагачення словникового запасу учнів; виховувати толерантне ставлення, любов до рідної мови.

Матеріали до уроку:

1. Опрацюйте § 4-5 у базовому підручнику: *Українська мова (рівень стандарту): підручник для 11 кл. закл. загальн. середн. освіти/ Олександр Авраменко. – К.: Грамота, 2019. – 208 с.*

2. Законспекуйте матеріал до уроку в робочому зошиті (ОСНОВНЕ):

Тропи

1.Епітет - художнє означення, що виділяє в зображуваному якусь характерну рису чи ознаку, індивідуалізує та викликає певне ставлення до нього:

Найогидніші очі порожні,
Найгрізніше мовчить гроза,
Найнікчемніші дурні вельможні,
Найпідліша брехлива сльоза.

(В. Симоненко)

2.Порівняння - зіставлення двох (і більше) явищ, предметів чи дій, щоб пояснити одне з них за допомогою іншого чи інших:

Як парость виноградної лози,
Плекайте мову...
...Немає

Мудріших, ніж народ, учителів;
У нього кожне слово – це перлина,
Це праця, це натхнення, це людина.

(М.Рильський. “Мова”)

3.Метафора - слово чи словосполучення, що вживається в переносному значенні на основі подібності двох предметів чи явищ в певному відношенні:

Як перший грім, мов колесо веселе,
Прокотиться над лісом весняним
І залишить гроза блакитний дим,
А по долинах вогку млу простеле;
Як хмарки, мов Колумба каравели,
На обрії розтануть голубім, -
Зітхнуть поля всі подихом одним,
Гілля на липах оживе дебеле,
Легка бджола за взятком полетить,
Трава збагне, що треба зеленить...

(М.Рильський. "Перший грім")

Метафора *замоккло поле* є персоніфікацією, оскільки «оживлює» поле. Можна сказати, що в цих рядках автор створює розгорнуту метафору, до складу якої входить і персоніфікація, і епітети (*поле стоголосе, золота мла*), і яка, у свою чергу, творить поетичний образ поля.

Моя душа, немов черешня,
Понад снігами зацвіла.

4.Метонімія - слово або вираз, що вживається в переносному значенні на основі зовнішнього або внутрішнього зв'язку між двома предметами чи явищами:

Гримить Дніпро, шумить Сула,
Озвались голосом Карпати
І клич подільського села
В Путивлі сивому чувати.
Чи словом зборкати орла?
Чи правду кривді подолати?

(М. Рильський. "Слово про рідну матір")

5.Синекдоха - різновид метонімії, утворений перенесенням значення з одного явища на інше за ознакою кількісного співвідношення між ними – найчастіше вживання однини в значенні множини.

а) І в час лихий в бою тяжкому
Тут люди слали трудові
Привіти Мінську лісовому

І зоревінчаній Москві...

б) І волю всенародну Конєв

Приніс у Прагу в світлий дар.

(М.Рильський. “Прага”)

6.Персоніфікація - вид метафори, полягає у наданні предметам, явищам природи та поняттям властивостей людини, олюднення їх; часто використовують у байках, казках і легендах, де тварини, рослини і неживі предмети, як і люди, мислять, розмовляють, здійснюють певні вчинки; на відміну від уособлення - оживлення:

а) ...Як пісні його

По-чеському до чехів говорили!

(М.Рильський. “Бедржіх Сметана”)

б) Проти ворожої навали,

Проти німецького ярма

Стіною чехи повставали,

І правда їх вела сама.

(М.Рильський. “Прага”)

7.Уособлення - різновид метафори – перенесення властивостей живих істот на предмети, явища природи і навіть на абстрактні поняття, оживлення їх.:

а) Ніч темна людей всіх потомлених скрила

під чорні широкії крила.

8.Алегорія - інше говорю – **інакомовлення**; троп, у якому абстрактне поняття яскраво передається за допомогою конкретного образу; в казках про тварин: вовк уособлює жадібність і тупість, лисиця – хитрість і підлабузництво, заєць – боягузтво, осел – упертість і тупість тощо; в байках, притчах, прислів'ях, назвах творів:

Роман Панаса Мирного “Хіба ревуть воли, як ясла повні?” – воли - це алегоричний образ селян; воли не ревли б, якби у них були повні ясла; так і селяни: вони не ремствували б, не бунтували б, якби у них була земля, жили щасливо.

9.Гіпербола - перебільшення розміру, сили, значення певного явища, щоб надати зображуваному виняткової виразності, загостреності. (художнє перебільшення):

В тім гаю,
У тій хатині, у раю,
Я бачив пекло...

(Т.Шевченко. “Якби ви знали, паничі”)

10.Парадокс (оксюморон) (оксиморон) - несподівана, дивна суперечність; міркування, яке і доводить певне положення, і заперечує його:

Безсмертен, хто прийшов у світ як первоук,
І міццю генія піднісся до вершини...
Стократ загинувши, повік він не загине!

(М.Рильський. “Два сонети про Горького”)

11.Перифраз(а) - називання предмета або явища не прямо, а в формі опису їхніх істотних і характерних рис та ознак:

- а) Великий Каменярь (це Іван Франко).
- б) Великий Кобзар (це Тарас Шевченко).

12.Іронія - прихована насмішка, коли про когось чи про щось говорить начебто в позитивному тоні, а мається на увазі протилежне; глузування:

Рина. - ...Ой, Улюню! Молю тебе, благаю – закохай!

Уля схвильовано: - Ну як я почну, чудійко ти? Сама знаєш, який він серйозний, ще й український. Ну як до його підступитися? З якого боку?

- З якого?
- Так.
- З українського.
- Не розумію. Як це?
- А так, що тільки з українського.

Уля подумала: - Ти, я бачу, Рино, дурна. Та в нього ж іншого боку нема, а ти кажеш: тільки з українського. Він же з усіх боків український.

М.Куліш «Мина Мазайло»

3. Обов'язково вивчіть тропи!!!(ЗНО)

4. Виконайте вправу 7 до § 4-5 з підручника О. Авраменка для 11 кл.

Фото виконаних завдань надсилати мені на електронну пошту
ledishade@ukr.net

У темі листа вкажіть ваше прізвище, номер групи та № уроку.

